

kényszerbérletnek és vadtilalmazásnak törvény által való elrendelése jogtatan, czélszerűtlen és kivihetetlen.

FEKETE LAJOS.

Kirándulás Erdélybe.

Irta Illés Nándor.

A selmeczi akademia évente rendez tanyitványai számára nagyobb kirándulásokat*) az erdőségekbe, az elméletből ki a gyakorlat mezejére. Célja e kirándulásoknak főleg az: hogy az elmélet nyújtotta szabályokat a gyakorlatban alkalmazva láthassák, és hogy szabályszerűleg kezelt erdők szemlélete által megvalósítva tűnjék eléjük, ha csak némileg is azon eszménykép, melyet a tanárok a tanszékről hirdetnek. E mellett belátást nyernek egyszersmind az erdészeti nagyszerű háztartásába; az ige testé lesz; életet nyer az elmélet, s a kép, mely előttük feltárult, mint távol kedves hon képe fog előttük lebegni rögzös pályájukon s ilyen alkotni leendő fő igyekezetök.

Fájdalom Erdély erdőgazdasága ezen kívánalmaknak ma még semmi tekintetben sem képes megfelelni: a kirándulás által tehát a cél el évre nem volt; a kik tanultak valamit, azok mi voltunk a kirándulás vezetői, a tanítványok nagyrészt csak azt látták: milyennek nem kell lenni az erdőnek.

Az utazás részletes leírásába nem bocsátkozom, hanem igyekezni fogok vázolni a benyomásokat melyeket ez utazás reám tett, s az eszméket, melyeket bennem ébresztett.

*) Nem tartom helyesnek azt, hogy e kirándulások a tanév folytatásában tartatnak; mert ha meggondoljuk hogy egy tantárgy előadására rendszeren egy félév van kitéve naponta 1 órával, 17 napi vesztesség az előadásokra nézve igen érezhető, annál inkább, miután a félév 5 havából a pünkösd és husvét ünnepek majdnem 1 hónapot, a vizsgák szintén 1 hónapot vonnak le. Véleményem szerint e kirándulásokat a szünidőkre kellene áttenni, mert hisz azok valódi férfiak az igaz erdésznek, ha erdőbe juthat. Illés.

Nem lehet azonban elhalgatnom azt, s hálásan meg nem emlékezni arról, hogy a fogadtatás, melyben részesültünk oly szívélyes volt és oly vendégszerető, mind a magyar, mind a szász urak részéről, melyet csak is az intézet és a cél iránti lelkesedés idézhetett elő. Látható volt mindenütt, érvényre vergődése azon tudatnak hogy szakavatott erők képzése a két egyesült haza számára viszonyaink között a legfontosabb teendő. Különös köszönettel tartozunk azonban az erdészeti személyzetnek, a mely sem fáradtságot, sem költséget nem kimélt, utazásunkat lehetőleg tanulságossá és élvezetessé tenni.

Az utazás következő sorrendben folyt le. Károlyfehérvárról Zalathnára, onnét a Detonátára, Vöröspatakra s vissza Abrudbányára, Zalathnára és Károlyfehérvárra. Onnét ismét Szászsebesre; a honnét a Sebesvize mentében fekvő erdőségekben a fa usztatást, tutajozást, vágásokat, vízépitményeket, parterősítéseket, egy csinos zárgátat (Klause), patakszabályozásokat szemléltünk meg. Visszatérve Szászsebesre a fa kiszállításának sajátos módját láttuk helyben és Váralján. A kiszállítás e módját itt tojításnak nevezik, s a következőkben környülményesen le fogom írni. Ugyan azt láttuk Kudzsiron is, Szászvároson azonban fájdalom, be nem tartván az eredetileg megalapított menetrendet, nem láttunk semmit sem.

Selmezcrről elmentünk április 29. vissza értünk május 15-én.

Viszonyok.

Nincsen ország melynek viszonyai az erdészetre nézve kedvezőtlenebbek volnának az erdélyinél: a lakosság főtömeget, a műveltség nagyon alacson fokán álló nép képezi, melynek főjellemvonása a rombolási ösztön; a műveltebb egyének pedig és a többi fajok kancsal szemmel nézik egymást s örökös versengésben élnek, minek következménye a politikai igazgatás, valamint az igazságszolgáltatás silánysága.

A birtokviszonyok rendezése végett eddig semmi sem tör-

tént s azok mielőbbi rendezésére legalább a jelen körülmények között kilátás sincsen. Nézetem támogatására egy példát hozok fel.

Egy terjedelmes erdőbirtok határainak törvényes kijelölése s így biztosítása hozatott indítványba, mire az feleltetett hogy a tárgy nem időszerű.

A cél volt, menteni a mit még lehet, pedig erre van ok elég, mert ugyancsak pusztul minden.

Mondám: a birtok viszonyok nincsenek rendezve, s rendezésükre nem is történik semmi. Ez szomorú; de mit mondjak még a tulajdon jog megvédéséről?

Ha itthon okunk van panaszkodni a törvényszékek ellen, hogy az erdőkárosítási ügyeket nem tárgyalják kellő gyorsasággal és szigorral, — szárszor inkább panaszkozhatnak az erdélyi erdőszők. Pro forma elítélik ugyan hébekorba a kártevőt, de ki veszi meg rajtok a kártérítést?

Szegény erdők! szegény Erdély! szegény erdészek!

Az erdészlet előhaladása a cultura egyik critériuma.

Az erdők pusztítása vandalismus, mely keserűn bosszulja meg magát.

Egy képet tárok fel e lapok szives olvasói előtt; ne higgyék, hogy szeretem a sötét árnyakat, igaz az mind, a mit mondani fogok. Károly Fehérvártól majdnem Zalathnáig meredek lejtőü hegyek övezik az Ompoly völgyét. A talaj föltétlen erdőtalaj melynek alapját ósagyagpala képezi, itt ott ősmész tömegek által áttörve. A hol az erdők teljesen elpusztítva nincsenek ott tölgyesek borítják a tért 3—7 éves vágásforgással kezelve, az az irtva*). E birtok legnagyobb részt az erdélyi püspöké. Megfoghatlan, hogy értelmes tulajdonos így tönkre hagyja tenni e területeket, melyek jól kezelve ezereket jövedelmezhetnének**). A hol az erdők már elpusztultak silány szántó-

*) Némely vágásnak már harmadik várandó termése is el van adva. I.

***) Talán az ily erkölcsi személyek erdőgazdaságának ellenőrzése is a kormányt illetné? I.

földek húzódnak fel a hegyek ormáig, messze pirulva meztelességükben a hol vasas a talaj.

Képzелhetni, hogy itt minden kiég, s hogy e szántóföldek tartamos és belleges használata lehetetlen.

A rombolás daczára megmaradott cseplyéseket felgyújtják az oláhok, gazdagabb legelő reményében.

És mik a következmények?

Az a mi el nem maradhat. A növényzetüktől megrablott lejtőkön gyorsan fut le az eső vize, rohanó vizárrá dagadva a vizmosásokban és mellék völgyekben, melyekből szikladarabokat, kőgörgöteget s kavacsot ragadva magával, betemeti a fővölgyben fekvő kevés szántóföldeket, réteket.

Mig fönn a hegyen nyomorult termőföldet nyer az oktan nép, addig lenn a televénydus és kedvező talajt elpusztítják a bőszült elemek.

A természet megboszulja a mit ellene vétünk, s ha a népet nem műveljük, s mig belátáshoz jut a rombolásban meg nem akadályozzuk: oly bünnel terheljük magunkat, mely miatt megátkoznak unokáink.

Évszázadok kellettek még az erdődús Erdélyország erdősegei ennyire elpusztultak; de fele se kell az időnek, s a jelen gazdaság mellett sok része lakatlanná válik, s gyermekei végkép elszegényedve kénytelenek lesznek más lakhelyet keresni.

Nemesak az Ompoly völgye ilyen, hasonló az mindenütt, a hol jártam. Itt legalább ügygyel bajjal mezőgazdasági terményeket fog még egy darabig szolgáltatni a talaj; de a Sebesviz mentében láttam elpusztulva hegyoldalakat, hol hajdan, a rommaradványok után ítélve, a legszebb tölgyesek állottak, most pedig csak a sziklatenger és kőgörgöteget fenyegeti az alól elhaladó utast.

Silány tenyészet! még a kecske is alig járja.

Ez nem maradhat így, ezen változtatni kell. Az országgyűlés — bizton mondhatom — sürgősebb tárgyai közé ve-

heti fel, az erdőtörvényt. Erdészetünk terén minden nap veszteség, s a mit a nép és elemek egy év alatt pusztítanak, évtizedek sőt évszázadok fognak csak helyre hozhatni, vagy azok sem.

Jó erdőtörvényt, szigorú kezelését annak, és a tulajdonjog védelmét, birtok szabályozást és a nép művelését kívánjuk Erdélynek s

„E . . . . . szép haza föl fog virulni még.”

Hogy a román nép művelését papjain és tanítóin kell kezdeni, azt belátja mindenki, a ki pópát látott valaha.

Hogy tudott így elmaradni nép? meg foghatlan! Nálunk is volt jobbágy, nálunk is volt zsarnok földes úr, de ilyet széles Magyarország nem képes felmutatni!

Erdőgazdaság.

Mit mondjak az erdélyi erdészetről? Képelhetik szives olvasóink, ily viszonyok között erdésznek lenni szomorú dolog.

Primitív gazdaság mindenfelé, elesüggedt, vagy tenni nem akaró erdészekkel, itt ott küzd még egyik másik, mint a mo-csárba hullott az őt körül fonó indákkal melyek a fenék felé huzzák, de nem lel támpontot s ő is elmerül, ha nem jó a messiás kit oly sóvárgva várnak az idén. Erdőművelésnek nyomát nem láttam sehol: használják az erdőt a hogy lehet, majd csak felujul a hogy tud.

De hogy is lehessen erdőt művelni, ha munkást alig lehet kapni, s ha az erdő jövedelme oly csekély, hogy alig fedezi a kiadásokat.

Nem szerezhettem magamnak oly mély és körülményes belátást a helyi viszonyokba, hogy a kelőséget tanulmányozhattam s arról ítéletet képezhettem volna magamnak; de ha tekintetbe veszem azt, hogy a Maros vize, (a mely vetekszik a Garammal és Vághal, tehát folyókkal a melyek nagymérvű fa-kereskedés közvetítői) az Alföld erdőtlen síkjára fut ki, s ott mindjárt kezdetben jó nagyvárost talál (Arad): lehetetlen nem

következtetném azt, hogy itt nagyszerű fakereskedésnek kell kifejlődni, ha csak az illetők értenek hozzá.

Nem apróságokban kell keresni a javítást, nem tódozni fódozni kell ám: hanem elvetni a mi rosz teljesen, s gyökerelesen alakítani át mindent.

Azt mondják az erdélyi k. erdőgazdaság vezetője genialis szakember; meglehet de működésének általam szemlélt eredményei ezt nem bizonyítják.

Azok után a mit láttam, a következőket merném a nm. pénzügyministerium figyelmébe ajánlani:

1-ör. Nem kellene fiatal embert még jelölt, vagy gyakoronokként sem alkalmazni Erdélyben, csak ha Magyarországon pár évig rendes viszonyok között s okszerű erdőgazdaságnál magát előbb gyakorlatilag is kiképezte, s a rendes érdészet vérévé vált. Erre nézve leginkább ajánlandók volnának a breznói, hradeki s más rendezett erdőhivatalok.

Az akadémiát végzett fiatal embertől nem kellene kérdezni, az ország mely részében kíván alkalmazkodni, hanem küldeni oda, a hol legtöbbet tanul, s ha azután látszik hogy megállja helyét, alkalmazni ott, a hol leginkább használható. Itt nem szabad költséget kimélni, annálkevésbé, mert 20—30 év mulva talán nem lesz már e rendszerre szükség, és a költség dús kamattal jó vissza, mert gyakorlatilag és elméletileg helyesen képzett, vagy ferde viszonyok között felnőtt, jobbat nem ismerő egyének működése között nagy a különbség.

2-or. Az ügyek élére kipróbált, szakavatott ét tetterős férfiakat, kellene választani mert a hol teremteni kell s oly visszás viszonyokkal küzdeni, oda tetterő és mély belátás kell.

Az erdélyországi erdők nem jövedelmeznek, de az erdőigazgatási és kezelési személyzetnek gyökeres organisatioja után jövedelmezni fognak, még pedig szépen.

A főnnebbiekkal nem akartam azt mondani, mintha nem lenne ott sok derék erdész, sőt mondhatom találkoztam több

szakavatott férfival, de a nagy rész — kérem alásan — csak beszélni, de tenni nem tud. Pedig az írás is azt mondja: A hit cselekedetek nélkül holt; én is azt mondom: egy gyakorlati tett többet ér száz elméletnél, (künn az erdőben).

3. Az erdélyországi erdészeti viszonyok rendezése a legelső teendők közé tartozik, mert roppant nemzeti vagyon megyen ott évente veszendőbe, s különösen oda kellene hatni, miszerint a politikai közegek az erdőkárosítási ügyek gyors elintézésére és a büntetések azonnali behajtására utasíttassanak. E tekintetben a magyarországi viszonyok sem fényesek, és én azt vélném, mindazon szolgabírák neveit, kik az erdőkárosítási perekben nem járnak el szorgalmasan, v. i. más szavakkal, a kik a köznép kegyeit hajhásszák a jövő választás reménye fejében, — hogy az ilyenek neveit a lapokban közzé kellene tenni, talán fogna rajtuk a szégyen.

Ezek voltak a benyomások, melyeket reám Erdély meglátogatása tett, ezek az eszmék melyeket bennem ébresztett, s bár erősen élt bennem a hit hogy erdészeti viszonyaink javítása sürgősen szükséges, most meggyőződtem még inkább, hogy a halasztás itt véték, s ennél fogva az erdőtvény mielőbbi megalkotása az országgyűlés sürgős teendői közé tartozik (oder was?).

Sötét volt a kép, melyet a szives olvasó előtt föltártam, sötét, mert mint erdész néztem mindent, de ha mint természet-és műbarát tekintem Erdélyt regényes tájai, bájos látképei elragadnak s szeretnék festő lenni hogy vászonra ecsetelném, vagy költő hogy hiven leírhatnám, és meg énekelhetném vidékeit. — A következő számokban meg fogom kísértetni egyet mást körülményesebben leírni. (Folytatása következik).